

ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM NA HRADE ŠARIŠ V ROKU 2011

Peter Harčar

Národná kultúrna pamiatka – Hrad Šariš patrí bezpochyby medzi najvýznamnejšie objekty fortifikačného staviteľstva na území severovýchodného Slovenska. Komitátny hrad sa vypína na výraznom sopečnom kuželi vyrastajúcom z pahorkatiny Šarišského podolia. Na juhovýchodnom úpätí hradného vrchu leží mestečko Veľký Šariš.

Začiatky hradu súvisia s formovaním Šarišskej stolice, ktorá vznikla postupným oddelením sa od pôvodnej abovsko-novohradskej veľkožupy. Prvý známy komes Mikov (Michal) z roku 1247 bol synom Detrika, ktorý bol 30 rokov predtým spoludržiteľom obce pod hradom. Kamenný hrad možno nahradil staršie sídlo po Tatárskom vpáde (1241-1242). Významnou udalosťou bolo udelenie mestských výsad obci Veľký Šariš, ktorá sa stala centrom života. Istý čas bol hrad v rukách Omodejovcov, no po porážke v roku 1312 je opäť kráľovským majetkom. Na začiatku 15. storočia ho načas mali Peréniovci. V roku 1441 ho dobylo vojsko Jána Jiskru z Brandýse, ktorý hájil záujmy nepľnoletého Ladislava Pohrobka, bol šarišským županom a v rokoch 1455-1456 sa na ňom aj zdržiaval. Po nástupe Mateja Korvína na trón sa Jiskra stiahol a hrad bol v rukách bratříkov. V roku 1461 bol dobitý. Peréniovci prišli o hrad v roku 1537, keď v boji o uhorskú korunu stáli na strane Jána Zápoľského a vojská Ferdinanda I. Habsburgského kvôli tomu hrad dobyli. Na prelome 16. a 17. storočia hrad posilnili štvorbokým barbakánom pred vstupom a bastiónom na SZ strane. Hrad postupne spustol po požiaroch v roku 1687.

Archeologický výskum realizovaný na hrade Šariš, okr. Prešov bol realizovaný v súvislosti s obnovou hradných ruín. Archeologický výskum bežal súbežne s projektom Ministerstva kultúry SR a Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR „Projekt obnovy hradov“. Hrad Šariš bol vytipovaný v minulom roku ako pilotný projekt. Prácu na 6 mesiacov získalo 30 nezamestnaných ľudí zo širšieho okolia hradu. Na 6 mesiacov sa z nich stali „hradný murári, tesári, robotníci. Súbežne s týmito prácami sa na hrade zúčastňovali aj dobrovoľníci z Občianskeho združenia Rákociho cesta, ktoré na hrade pôsobí už niekoľko rokov.

Hlavná časť prác súvisiacich s obnovou bola sústredená na objekt bastiónu, ktorý sa nachádza v severozápadnej časti hradu ako fortifikačný prvok v línii hlavnej obvodovej hradby. Jeho masívne murivá sú v značnom štádiu rozkladu, líca jednotlivých stien sú vypadané aj viac ako 1m, často v takmer celej šírke a dĺžke stien. Z exteriérovej strany hradu boli realizované dve archeologické sondy, kopané po úroveň sterilného podlažia, ktoré v prípade hradu tvorí andezitové podlažie. Sondy určili poslednú úroveň terénu, ktorá bola počas funkčného obdobia hradu. Táto úroveň sa bude v budúcnosti prezentovať v okolí bastiónu. V južnej delostreleckej komore bola realizovaná sonda, ktorá ozrejmla vnútornú štruktúru komôr. Komory boli dvojúrovňové, úprava podláh bola maltová. Sonda na terase bastiónu pomohla stanoviť úroveň terénu pre obnovu terasy, ktorá bude pokračovať v tomto roku. Ďalšie práce obnovy boli sústredené na obnovu hlavnej obvodovej hradby južne od bastiónu a na hradbu medzi baštami č. 12 a 13. Na základe realizovania dvoch archeologických sond sa podarilo spresniť vývoj hlavnej obvodovej hradby, stanovila sa úroveň terénu, ktorý bol počas poslednej funkčnej fázy hradu. Po obnove hradby, ktorá prebehla v letných mesiacoch, bol súčasný terén znížený na spomínanú úroveň.

Z výskumu pochádza množstvo keramického materiálu – črepy z hlinených nádob, v niekoľkých prípadoch sa podarila aj rekonštrukcia keramiky, železné predmety súvisiace s hospodárskou činnosťou, ale aj obranou hradu a samozrejme množstvo zvieracích kostí. Archeologický výskum bude prebiehať aj v tomto roku a jeho výsledky budú podkladom pre ďalšie fázy obnovy hradu v nasledujúcich rokoch.